

DE BONGARD

TIJDSCHRIFT VAN HEEMKUNDEVERENIGING
"DE BONGARD"
SIMPELVELD - BOCHOLTZ

JAARGANG 19

NUMMER 1

MAART 2007

COLOFON

Eindredactie en vormgeving:

P.H.J.Janssen

Adres voor kopij en reacties:

mevr. M. Vliex-Hensgens
Stationstraat 3d
6369 VG Simpelveld
tel. 045 - 544 10 74

ISSN 1383 - 9896

INHOUD

Inhoudsopgave	1
Bokkenrijders believen België (8)	2
Burgemeesters van Bocholtz en Simpelveld	18
Vader en zoon Kevers (6, Slot)	19
Wie A zegt moet ook B zeggen	23
Activiteitenprogramma	24

De verantwoordelijkheid voor de inhoud van het artikel ligt bij de auteur(s).

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, via magnetische media of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie.

Dit tijdschrift verschijnt vier maal per jaar en is **gratis voor leden** van "De Bongard". De kosten voor het **lidmaatschap van "De Bongard" bedragen € 14,= per jaar.**

Aanmelden voor een abonnement (lidmaatschap) kan op ons adres:

Secretariaat De Bongard, Postbus 21009, 6369 ZG Simpelveld of via onze website www.debongard.nl

Bankrek.: Rabobank nr. 115103406. Girorek.: 276159

BOKKENRIJDERS BELIEVEN BELGIË (8)

door Hans Hermans

Ooit waren wij Bourgondiërs en soms waren we Hollanders, maar niet gelijktijdig. Toch werden we in de Bourgondische tijd (1394-1482), vanaf de zijlijn door Holland, Brabant en Luxemburg geregeerd. De oorzaak is het dubbele huwelijk te Kamerijk. Op die dag huwde Jan van Bourgondië met Margaretha van Holland-Beieren. Tevens verbonden zich die dag Willem VI van Holland-Henegouwen met Margaretha van Bourgondië. Uit het ene huwelijk werd een zoon, Filips de Goede, geboren en uit het andere Jacoba van Beieren. “Neef en nicht, kust allicht”- wordt wel eens beweerd, maar de beroemde Zoen van Delft, liet lang op zich wachten. In deze aflevering iets over de genealogie van het Bourgondische- en het Hollandse huis. Omdat Holland gelieerd was aan Beieren, natuurlijk ook iets over Straubing-Holland. We lichten de doopceel van Jacoba van Beieren, de meest kranige vrouw die Holland gekend heeft. Over haar ‘nare neef’, Filips de Goede, zullen we het de volgende keer hebben.

7.5. Bourgondië huwt Holland

7.5.1. Dubbel huwelijk

De basis van deze bijdrage is het dubbele huwelijk te Kamerijk (thans Cambrai) op 12 april 1385. Op die dag werden de Huizen Bourgondië en Holland, twee keer met elkaar verbonden. Bij de geraffineerde huwelijkspolitiek van toen gold het motto: ‘Dubbel genaaid, houdt beter!’ Jan zonder Vrees (1371-1419) hertog van Bourgondië, trad in het huwelijk met Margaretha (1363-1423) van Beieren-Straubing, gravin van Holland en Henegouwen. Die dag trad een zus van Jan zonder Vrees, Margaretha van Bourgondië (1374-1441), in het huwelijk met een broer van Margaretha van Beieren, Willem VI (1365-1417), graaf van Holland en hertog van Straubing. Het is bekend dat de hieraan verbonden feestelijkheden acht dagen in beslag namen en dat daarbij 20.000 gasten aanwezig waren. Omdat er te weinig logementen, herbergen en hôtés waren, werden in de directe omgeving van Kamerijk meer dan 6000 tenten opgeslagen. Hier werden ‘wissels’ getrokken voor de komende hertogelijke allianties.

(RIPH 5 Een reisje naar het in het noorden van Frankrijk gelegen Cambrai is zeker de moeite waard. Oorspronkelijk behoorde de stad, die wij ooit Kamerijk noemden, tot het graafschap Vlaanderen. In de 12e eeuw werd er, zoals in zoveel steden, een kathedraal gebouwd, die pas in 1472 voltooid kon worden. Ook nu is er de zetel van een

aartsbisdom en de kathedraal wordt *het architectonisch wonder der Nederlanden* genoemd. Cambrai is ook bekend uit de *Grote Oorlog*; van 20 november tot 3 december 1917 vond er een veldslag plaats, waarbij voor het eerst ‘succesvol’ van rupsvoertuigen gebruik gemaakt werd.)

7.5.2. Genenmix

Uit de verbintenis tussen Jan zonder Vrees met Margaretha van Beieren, werd Filips de Goede (1396-1467) geboren. Uit het huwelijk van Willem VI met Margaretha van Bourgondië werd **Jacob**a (1401-1436), gravin van Holland en Henegouwen geboren. Waarom zo uitvoerig? Omdat ook wij, in Simpelveld en Bocholtz, reeds in 1394 tot Bourgondië behoorden en de ingewikkelde huwelijkspolitiek ook hier van invloed was. De genealogie van en de verbintenissen tussen het Huis van Bourgondië en dat van Holland is zeer interessant, omdat er van de Bourgondische kant Franse genen uit de Huizen Nevers, Capet, Valois, en van de Hollandse kant, Beiers ‘blauw’ bloed uit het Huis Wittelsbach aan te pas kwam. Er zat ook een dosis Brabants bloed tussen, doch na de *Slag bij Baesweiler* (1371) ging het met Brabant veel minder goed. Omdat Karel IV, zoals we reeds eerder konden lezen, reeds in 1354 van Luxemburg een hertogdom maakte, werden wij meer vanuit Luxemburg dan vanuit Brabant geregeerd.

Weliswaar behoorden we tot 1394 bij Brabant en het ooit zo trotse hertogdom kon tot 1404 doorsudderden. Voor onze voorvaderen een droevige tijd.

7.5.3. Tijdsein in Rome

Maar niet alleen op het platteland, ook binnen de RK Kerk heerste een droevige sfeer. Rome functioneerde niet, waardoor het *Westers Schisma* ontstond. De paus van Rome en die van Avignon lagen met elkaar in de clinch. De laatste had hooglopende ruzie met Roomse curie en adel. Dat was in die tijd één pot nat. Er was nog een probleem binnen de *Westerse Kerk*. Van de ene kant werd er beweerd, dat de paus despotische macht uitoefende, maar van de andere was men van mening, dat alle macht bij het *Concilie* moest liggen. Hoe dan ook, clerus en vorsten deden waar ze zin in hadden, hetgeen ruim een eeuw later aanleiding gaf tot diverse hervormingen. Denk aan de latere ‘aanplak’ te Wittenberg in 1517. À propos, Avignon bleef tot 1790 eigendom van Rome, maar de Franse bisschoppen werden door Franse koningen benoemd. Of de twee grote *Schisma's* invloed hadden op het dagelijks leven van onze voorouders is niet bekend. Wel is het in dit bestek een duidelijk tijdsein.

De RK Kerk werd, bij tijd en wijle, door twee pausen gelijktijdig bestuurd. Paus Clemens V, de eerste Franse paus, vertrok reeds in 1309 naar Avignon; de prachtige Franse stad zou tot 1378 de enige pauselijke zetel blijven. Door het *Westers Schisma* van 1378 kwam er naast de paus van Avignon ook nog een paus in Rome. Aan dit schisma kwam, tijdens het *Concilie van Constanz* (1417) een einde. Het *Westers Schisma* was een barst, die gelukkig gelijmd kon worden. Anders was het bij de scheuring verbonden aan het *Oosters Schisma*, waarbij tientallen *Oosters-Orthodoxe Kerken*, lees religies, ontstonden.

De westerse Kerk, die we nu voor het gemak R.K. Kerk noemen, beschouwde de patriarch van Rome, dus onze paus, als de belangrijkste van de vijf patriarchen. Maar voor de oosterse Kerken waren de vijf gelijkwaardig

en Constantinopel werd het *Nieuwe Rome* genoemd.

Die afsplijting wordt ook wel het *Grote Schisma* genoemd en die breuk kon helaas nooit meer ‘gelijmd’ worden. Het was zo erg, dat paus Leo IX (RK) en patriarch Michaëlis Caerularius (O.O.), elkaar wederzijds excommuniceerden. Hier waren de verschillen minder van politieke aard dan wel van dogmatische. Rome hield vast aan het Latijn, doch in Constantinopel werd in de kerk Grieks gesproken. Aanvankelijk gebruikte de intellectuele bovenlaag beide talen, maar na de val van het West-Romeinse rijk, waren er steeds minder mensen, die zowel de Griekse als ook de Latijnse taal machtig waren.

De Kerken gingen ieder hun eigen weg en er ontstonden zelfs aparte rituelen en religieuze doctrines. Waarschijnlijk was ook het priestercelibaat van invloed, want de RK Kerk bestreed (en bestrijdt) het priesterhuwelijk te vuur en te zwaard, terwijl dit onderwerp bij de OO Kerken niet ter discussie stond.

Ook vraagstukken, zoals de *Heilige-Geest-doctrine* en de onenigheid over de liturgie speelden een grote rol. Kortom, de verschillen waren zo groot dat men niet meer door één (kerk)deur kon. Naast de R.K. Kerk en de O.O. Kerk is er ook de O.K. Kerk. Dat is de *Oosters-Katholieke Kerk* ook wel *Geünieerde Kerk* genoemd, die uit diverse kerkgemeenschappen bestaat, die aanvankelijk bij de *Oosterse Kerk* aangesloten waren, doch in de loop der eeuwen, met behoud van eigen liturgieën, naar Rome terug keerden. De O.K. Kerk erkent dus de paus van Rome als opperherder, maar gaat op liturgisch gebied haar eigen weg. Nadat een aantal ‘sekten’ zich in 1054 van de Moederkerk losgekoppeld had, kwam men in 1596, tijdens het *Concilie van Brest* op het idee om naar ‘Rome’ terug te keren. Het betreft de *Byzantijnse ritus* met 16 sekten, de *Antiocheense ritus* met drie en de *Chaldeeuwse-, Armeense- en Alexandrijnse ritus* ieder met twee sekten. Groot is het aantal zielen niet, ze vertegenwoordigen slechts 2,2 percent van de R.K. Kerk.

(RIPH 5 Het is in Brussel de moeite waard de Sint Katelijnekerk te bezoeken, die net als het Justitiepaleis, door bouwmeester Poelaert gebouwd werd. Niet zo groot als het paleis, maar voor een kerk beslist de moeite waard. Naast die in kolossale neoclassistische stijl gebouwde kerk staat nog een kerktoeren van de voormalige barokke kerk. De kerk wordt thans gebruikt door de O.K. Kerk en het toeval wil dat er twee keer een baby op orthodoxe wijze gedoopt werd. Het arme wicht werd in zijn/haar bloetje helemaal ondergedompeld.)

7.5.4. Sinksen in Halle

Vanuit Brussel terug naar de heren van Bourgondië. Niet alleen voor lezers, die genealogisch geïnteresseerd zijn, maar ook vanwege de duidelijkheid nu iets over de Frans-Bourgondische bloedlijnen enerzijds en de Holland-Henegouwen-Beierse lijnen anderzijds.

Twee jaar nadat wij onder Bourgondisch gezag kwamen, werd Filips de Goede (1396-1467) geboren, die vanaf 1430 over ons regeerde. Drie jaar later (1433), na de gedwongen regeringsafstand van zijn nicht, Jacoba van Beieren (1401-1436), regeerde Filips de Goede tevens over Holland, Zeeland en Henegouwen. Niet meer over Straubing, want Beieren had reeds in 1425, drie jaartjes vóór de befaamde *Zoen van Delft*, de deur naar Holland dichtgegooid. We bekijken even de stamboom van deze Filips. Zijn vader was Jan zonder Vrees (1371-1419), hertog van Bourgondië, die wij reeds in hoofdstuk 7.3. genoemd hebben. Diens vader was Filips de Stoute (1342-1404), die in hoofdstuk 7.2. beschreven werd. Hij overleed op 62 jarige leeftijd (27 april 1404) te Halle in de herberg *Den Hert* tegenover de kerk.

(RIPH 5 Tegenwoordig horen wij die plaatsnaam nauwelijks, maar door de eeuwen heen was het een residentie en een bekend bedevaartsoord. Het was een beroemde stad, omdat ook pausen en keizers de plaats bezochten. Het mooiste bouwwerk is de hooggotische Sint Martinuskerk, die ook wel *Onze Lieve Vrouwe basiliek* genoemd wordt.

Halle was het bedevaartsoord, ook en vooral, voor prostituees. De ‘bedevaardsters-van-plezier’, kwamen meestal uit Brussel en trokken vroeger massaal, op de maandag na Sinksermaandag (Pinkstermaandag) naar de *Zwarte Madonna* in deze kerk. De meisjes smeekten de Heilige Maria om gespaard te blijven van *de vuil ziektes* en natuurlijk ook, om tijdens hun ‘werk’ niet zwanger te worden. Gierig waren de dames niet, want na een kort bezoek puilden de offerblokken uit van de gulle gaven. Daarna dronken de dames een of meer glaasjes op de Grote Markt. Waarom op die dag ook opvallend veel jonge mannen onderweg waren is duidelijk.)

7.5.5. Van vaders kant

Nog even terug naar Filips de Stoute, die in Halle stierf. Zijn stoffelijk overschot werd overgebracht naar Brussel en daar werd zijn lichaam gedurende enkele weken gebalsemd. Zijn hart en andere organen werden verwijderd en afzonderlijk bewaard, zoals het voor Franse edelen uit het Huis Valois gebruikelijk was. Een voerman uit Brugge bracht het stoffelijk overschot van Brussel naar Dijon, een reis die langer dan zes weken duurde en de lieve som van zes manden goud kostte. In Dijon werd Filips de Stoute met koninklijke eer bijgezet in de Salle des Gardes.

(RIPH 5 Bezoeken we Dijon in het noorden van Frankrijk, dan mogen we niet verzuimen de praalgraven van Jan zonder Vrees en Filips de Stoute te bezichtigen. De opdracht voor de constructie van het praalgraf voor Filips, een pronkstuk uit marmer en albast, goud en zilver, dat vaker de meest imposante graftombe in centraal Europa genoemd wordt, werd toegewezen aan Claus Sluter uit Haarlem. Het pronkstuk wordt gedragen door *Les Pleurants*, dat zijn 40 droevige kartuizer monniken en hoge officieren, die allegorisch de trieste lijkstoet van Brussel naar Dijon uitbeelden.)

Met de organen van Filips liep het minder goed af, die lagen in Parijs en werden door de latere Franse heersers vernietigd. Zijn weduwe, Margaretha van Male (1350-1405),

regeerde nog tot aan haar dood op 21 maart **1405** over haar erfgoederen Vlaanderen en Artesië. Filips de Stoute was er in geslaagd om een familiesysteem op basis van allianties op te bouwen, dat zich over een groot gedeelte van Europa uitstrekte.

7.5.6. Constructie en guerrilla

De reeds eerder genoemde gemêleerde bloedlijnen kwamen, zelfs twee maal, bij elkaar tijdens de *dubbele bruiloft* te Kamerijk. Het huwelijk tussen Jan zonder Vrees (1371-1419) van Bourgondië met Margaretha (1363-1423) gravin van Holland, hertogin van Beieren-Straubing, moet in dit kader als het belangrijkste van de twee huwelijken beschouwd worden. Zij werden de stamouders van de *Bourgondische Nederlanden*, want uit dat huwelijk werd Filips de Goede (1396-1467) geboren, die later in onze streken zeer constructief en vaak gewelddadig te werk ging. Het omvangrijke gebied zou 2½ eeuw later, dus na de *80 Jarige Oorlog* (1568-1648) gesplitst worden in *Noordelijke- en Zuidelijke Nederlanden*, nog later in *Nederland* en *België*. Dit was de ultieme wens van Vlaanderen, Brabant en Limburg.

(RIPH5 Het was niet alleen een 'fata morgana' voor de katholieken van de Zuidelijke Nederlanden, maar ook en vooral het streven van de revolutionaire tak van de *Bokkenrijders*. Wij weten, dat hun guerrilla-acties, vooral door Holland, met de strop vergolden werden. De Overheid wist al te goed wat ze voor vlees in de kuip had en de Kerk die met de overheid collaboreerde noemde de Bokkenrijders een goddeloze bende. We zullen er te zijner tijd uitvoeriger op terug komen.)

7.6. Beieren

7.6.1. Van moeders kant

Nu wij toch in de genealogische (stam)boom zitten, kijken we ook even naar de moeder van Filips de Goede. Dat was niemand minder was dan Margaretha (1363-1423), von Beieren-Straubing, Holland, Zeeland en Henegouwen. Ze was gehuwd met Jan zonder vrees, hertog van Bourgondië, graaf

van Vlaanderen, Antwerpen, Mechelen, Artesië, Nevers, Rethel en Franche Comté in de Jura. Hiermee liep het Bourgondische rijk van de ouders van Filips van centraal Frankrijk tot in de *Lage Landen*. In **1390** werd Brabant hieraan toegevoegd en officieel behoorden wij tot **1394** bij dat hertogdom. De vader van Margaretha was Albrecht I, hertog van Beieren-Straubing (1336-1404), uit het Huis Wittelsbach, die zich hier met graaf van Holland en Zeeland liet aanspreken en haar moeder heette Margaretha van Holland, Henegouwen en Brieg (1340-1386). Die *hertog Albrecht*, een grootvader van Filips de Goede, was een bon-vivant, die niet vies was van buitenechtelijke escapades. Op 21 september **1392** werd Aleida van Poelgeest, een maîtresse van Albrecht en een fervent *Kabeljauwster*, tijdens een wandeling in de buurt van de Gevangenpoort te Den Haag, door *Hoeken* vermoord. Natuurlijk stond ook minnaar Albrecht aan de kant van de *Kabeljauwen*. Hij nam wraak en liet alle Hoekse kastelen verwoesten. Ook veroverde hij Delft, een belangrijke stad, die de Hoekse kant gekozen had. Hij liet de stadsmuur van Delft slechten en gebruikte de stenen om de muren rond het Binnenhof in Den Haag te versterken. Vervolgens moesten duizend Delftse mannen blootsvoets naar Den Haag lopen en hem om vergiffenis vragen. De mannen werden gevolgd door 500 vrouwen in hun mooiste jurk en met losse haren. Zij moesten Albrecht smeken om de mannen in leven te laten. Albrecht was zich wel degelijk bewust van zijn macht in Holland en liet zich in januari 1389, tijdens een *Blijde Incomste* te Gouda, feestelijk huldigen. De vader van Albrecht was *Ludwig der Bayer* (1282-1347) hertog van Beieren-Straubing, tevens keizer van het Heilige Roomse Rijk der Duitse Natie, die gehuwd was met Margaretha (1310-1356) gravin van Holland, Zeeland en Henegouwen. De regering van deze Margaretha, die een dochter was van Willem III (1287-1337), graaf van Holland, Zeeland en Henegouwen, gaf reeds in 1345 aanleiding tot het uitbreken van de *Hoekse en Kabeljauwse* twisten.

Voor Henegouwen was het geen probleem, dat een vrouw het graafschap zou besturen, maar de Hollanders waren er fel op tegen. Willem III had ook een zoon, die als graaf Willem IV (1307-1345) van Holland regeerde, maar zijn huwelijk bleef kinderloos. Dat was een buitenkansje voor (zus) Margaretha gravin van Holland enz. Haar zoon zou als graaf Willem V (1339-1389) aan het roer staan, maar helaas werd de vijfde Willem, ook *Dolle Willem* genoemd krankzinnig, zodat Albrecht van Beieren en zijn eega, Margaretha van Brieg, verder regeerden en daardoor (schoon)ouders werden van de twee stellen die in **1385** te Kamerijk in het huwelijk traden. Dit was het fundament voor Bourgondië in Holland en Zeeland. Indirect werden onze voorouders, die toen Brabantse onderdanen waren, niet alleen met Bourgondië, maar ook met Holland, Henegouwen, Luxemburg en tot 1425 zelfs met Beieren verbonden.

(RIPH 5 Een iets vastere relatie tussen Limburg en Holland zou pas in 1806 ontstaan, toen wij luttele vier jaartjes, dus tot 1810, onder koning Bonaparte tot het koninkrijk Holland behoorden. Na het Weense Congres (1814) werden Holland, België en Luxemburg samengevoegd en ontstond in 1815 het koninkrijk der Nederlanden en de constitutionele monarchie, die begon met koning Willem I. Wij zullen er op een (veel) later tijdstip op terug komen, want het door de *Bokkenrijders* zo beliefde België zou pas in 1830 ontstaan.)

7.6.2. Het andere huwelijk

Tot het dubbele huwelijk van Kamerijk, behoorde ook dat tussen Willem VI van Holland-Straubing (1365-1417) en Margaretha van Bourgondië (1374-1441). Ook die echtelijke verbinding mogen we niet onderschatten. Uit dat huwelijk werd te Compiègne, als enig kind, **Jacoba** van Beieren, (1401-1436), gravin van Holland, Zeeland en Henegouwen geboren. Zij huwde in **1415** met de Franse *dauphin* (kroonprins) Jean van Touraine (1398-1417) een zoon van de Franse koning, die in januari **1417**, door vergiftiging om het leven kwam.

Ja wij tellen goed, want reeds op 15 jarige leeftijd werd zij weduwe. Een paar maanden later, eveneens in 1417, overleed haar vader Willem VI graaf van Holland, aan een hondenbeet. Graaf Willem VI had een jaar voor zijn dood, van de *edelen en heren der steden* van Holland, Zeeland en Henegouwen, de belofte ontvangen, dat Jacoba na zijn dood landsvrouwe zou worden, terwijl Holland feitelijk een *zwaardleen* was.

7.6.3. Heinrich von Sidon

Volgens het overigens betrouwbare naslagwerk *Geschiede Aachens* werd op 28 januari **1414** de reusachtige gotische koorhal van de dom te Aken, door Heinrich von Sidon, *wijbisschop* van Luik, geconsacreerd. Niet zo maar een dag, het was die dag precies zes eeuwen geleden, dat Karel de Grote overleed. Maar het vreemde hierbij is, dat er een Luik geen Heinrich, zelfs geen Henri als wijbisschop bekend is. Wie was Heinrich von Sidon en hoe kwam hij aan zijn exotische naam? Sidon, een plaats die thans in Libanon ligt, werd reeds in 1110 (of 1111) door de Tempeliers op de Islam veroverd. Anders in 1291, toen tijdens de negende (of tiende) Kruistocht, Sidon en Akko onherroepelijk voor het christendom verloren gingen. In 1775 was de naam Sidon, voor de 19-jarige Mozart, aanleiding de opera *Il re pastore* te componeren, waarin de regelzieke Alexander de Grote bepaalt, dat zijn vrienden Aminta en Elisa over Sidon zullen regeren. Zelfs in een minder goede opera zit wel iets goeds, omdat de epiloog een lofzang op de liefde is. Want aan de liefde kan een hart geen weerstand bieden... Liefde is betrekkelijk, want in 2006 werd Sidon door Israëliische bommen en granaten verwoest. Wie Heinrich von Sidon was, weten we nog altijd niet, maar dat Jan van Beieren, tussen 1389 en 1418 *rijksbisschop* in Luik was weten we vast en zeker. Als *elect* mocht hij geen kerk wijden, zodat hij waarschijnlijk ene onbelangrijke *Heinrich* naar Aken gestuurd heeft?! Getrouw het Akens gezegde: "*Weë nuus is - en nuus oes ziesj maargt - is tswei moal nuus!*" , huppelde die man in **1414** als *wijbisschop* de historie van Aken

binnen. En de echte *rijksbisschop* van Luik? Die stapte vier jaar later in het huwelijksbootje...

7.6.4. Zes Margarethas en een pizza

In deze aflevering speelt **Jacoba** de hoofdrol, maar als we goed gelezen (en geteld) hebben, waren er acht Margarethas in haar omgeving. Toen op 10 januari 2007 prinses Margriet en meester Pieter veertig jaar gehuwd waren, wist een krant te vermelden dat *Margriet* in ons vorstelijk Huis een uitzonderlijke naam is. Dat geldt beslist niet voor het grafelijk Huis in Holland en zeker niet voor het hertogelijk Huis uit Bourgondie. Tellen we mee?

Blijven wij voor het gemak in de buurt van *Filips de Goede* (1396-1467), dan zien we dat zijn moeder *Margaretha von Beieren-Straubing* (1363-1423) heette. Zijn grootmoeder van vaders kant heette *Margaretha van Male* (1350-1405) en van moeders kant *Margaretha van Holland, Henegouwen en Brieg* (1340-1386). Aan vaders kant ook nog overgrootmoeder *Margaretha van Brabant* (1328-1368) en aan moeders kant overgrootmoeder *Margaretha van Holland en Henegouwen* (1310-1356). Daarmee niet genoeg, want op de dag dat zijn ouders te Kamerijk (1385) in het huwelijk traden, trouwde ook een broer van zijn moeder, Willem VI graaf van Holland hertog van Straubing met een zus van zijn vader. Dat was *Margaretha van Bourgondië* (1374-1441).

En iemand die denkt, dat de bekende *pizza Margarita* naar een van deze dames genoemd werd, heeft het mis. De 'matse' werd genoemd naar *Margaretha van Savoye* (1851-1926), de echtgenote van Umberto I koning van Italië. Tijdens een vakantie in Napels vond het echtpaar de pizza met mozzarella, basilicum en tomaten niet alleen bijzonder lekker maar ook expressief... Was het beleg immers in de kleuren van de Italiaanse vlag. De bakker Raffaele Esposito speelde er handig op in door de pizza naar zijn koningin te noemen.

7.6.5. Straubing-Holland

Hoe Holland (ooit) in Beieren verzeild raakte (of andersom?) zouden we aan Margaretha van Holland-Henegouwen (ca. 1311-1356) en haar gemaal *Ludwig der Bayer* moeten vragen. We weten wel, dat (deze) Ludwig IV (1282-1347), een Wittelsbacher hertog, zich voor huwelijkspolitiek interesseerde. Op die manier kon hij al eerder de mark Brandenburg en het graafschap Tirol in zijn macht krijgen. Toen in 1345 Willem IV, graaf van Holland, Zeeland en Henegouwen stierf zag Ludwig zijn kans schoon. In 1324 huwde Ludwig met de veertienjarige Margaretha, een oudere zus van Willem IV graaf van Holland. In onze *Vaderlandse Geschiedenis*, wordt Ludwig IV meestal Lodewijk van Beieren genoemd. Na zijn dood werd op de feestdag van Sint Erasmus (3 juni) in het jaar 1353 bij het *Verdrag van Regensburg* het grote gebied onder zijn zes zonen verdeeld. Hollands grondgebied kwam in handen van Wilhelm I, die in Henegouwen Willem III en in Holland Willem V (1330-1389) genoemd werd. In Holland werd Willem de *Dolle Graaf* genoemd en het zou best kunnen, dat de uitdrukking '*Zo gek als een Beierse graaf*' uit die tijd is. Veel Hollanders verlangden naar het verlichte regiem van zijn moeder Margaretha van Holland-Henegouwen. Het politieke spel begon met een vrouw en zou met een andere vrouw, **Jacoba** van Beieren eindigen. Op 23 mei 1350 werd door aanhangers van Willem een politieke partij opgericht met de naam *Kabeljauwen*. Op 5 september van dat jaar richtten aanhangers van Margaretha een tegenhanger op met de naam *Hoeken*. Ook Jacoba van Beieren zou later tot de *Hoeken* behoren. Korte tijd later vonden overal gevechten plaats en was de *Hollandse Burgeroorlog* een feit. In 1357 werd Willem krankzinnig en zat ruim 30 jaar in een donkere kamer. Zijn jongere broer Albrecht I (1336-1404) nam het bestuur over en in een oorkonde gedateerd 17 september 1389 lezen wij: '*Wir Albrecht von gottes genaden pfallenzgrafe bey Rhein und herzog zu Bayrn, grave zu Henegau, zu Holannde, zu Seland und der herlichkeit zu*

Friesslanndt' (...) We merken hier duidelijk een mengelmoes van Hoog- en Nederduitse woorden. À propos: Die Friezen waren geduchte tegenstanders en wilden persé niet bij Holland aangesloten worden. Zij kozen voor een onmiddellbare aansluiting bij het Heilige Roomse Rijk der Duitse Natie. Maar daar had Albrecht van Beieren geen boodschap aan, want tijdens de *Slag bij Schoterzyl* in 1396, werden de Friezen verslagen, waarbij hun *potestaat* Juw Juwinga sneuvelde.

7.6.6. Bilaterale uitwisseling

In het begin van de 15^e eeuw brachten veel Beierse ambtenaren, militairen en studenten een bezoek aan het 'Noorden', zoals Holland genoemd werd. Enerzijds waren zij verbaasd over onze relatieve politieke vrijheid, anderzijds namen zij culturele elementen mee maar huis. Hollandse expressie kwam in Straubing tot stand bij de bouw van kerken, huizen en grafmonumenten. Ook nu nog herinnert de grote de ridderzaal van het kasteel van Straubing, met zijn gewaagde houten dakconstructie, aan de Ridderzaal aan het Binnenhof te Den Haag.

(RIPH 5 Toen ik een aantal jaren geleden met de auto onderweg was naar Boedapest, overnachtte ik in Straubing. Ik hield mij toen minder met heemkunde bezig en van *Straubing-Holland* had ik nog nooit gehoord. Straubing is een prachtige stad, die bekend staat vanwege haar schilderachtige centrum en de vele historische gebouwen o.a. het hertogelijk slot uit de 14^e eeuw dat ook na zes eeuwen een Hollandse expressie heeft. Bij die gelegenheid hoorde ik van de hotelier, dat Straubing lange tijd *Straubing-Holland* genoemd werd, dat hun hertog Wilhelm II, dezelfde was als onze graaf Willem VI (1365-1417) van Holland en Zeeland. Ik hoorde ook, dat zijn vader Albrecht I uit het adellijk Huis Wittelsbach afkomstig was en naar hem de Albrechtsgasse in Straubing genoemd werd. Het hertogdom *Straubing-Holland* kon zich van 1353 tot 1425 handhaven en werd in die jaren (ook) vanuit Den Haag geregeerd. Ruim 72 jaar gingen de huidige Nederlandse provincies Noord- en Zuid-Holland, Zeeland

en Friesland, het tegenwoordige Belgische Henegouwen met het *Niederbayrische Straubinger Land* hand in hand. Ook tijdens die reis bleek, dat een bijzonder mooie stad niet zelden een prachtige Jacobuskerk bezit. Zo ook in Straubing, waar de pseudobasilieke *Sankt Jacobskirche* uit de 14^e eeuw, de mooiste gotische hallenkerk van Duitsland genoemd wordt. Elders in Duitsland kwam de Hollandse baksteenarchitectuur pas in de 16^e en 17^e eeuw tot ontplooiing. Het was vooral Jacob van Campen, die bekendheid verwierf door de bouw van grote woonhuizen voor de adellijke familie die in Duitsland *Nassau-Oranje* genoemd wordt. Ook Filips Vingboons en Pieter Post zijn bekend vanwege prachtige bouwwijzen in baksteen.) Het is ook bekend dat ambtenaren voor hun reis van Straubing naar Holland, een *vrijgeleidebrief* en drie gulden ontvingen. De meeste soevereine gebieden respecteerden dat document, met uitzondering van de hertog van Gulik, die vaker dan eens zijn roofridderlijk karakter toonde. Toen in 1355 de negentienjarige Albrecht I van Beieren onderweg was naar Holland, werd hij door de hertog van Gulik gevangen genomen. Hoe lang hij gekerkerd werd en hoeveel losgeld betaald moest worden is niet bekend. Er wordt wel eens beweerd, dat die aanhouding bij ons in de buurt plaats vond, doch Horbach kwam pas zes jaar later (1361) onder Gulik.

Tegenwoordig zien we amper het verschil tussen een manager uit Canada, Zweden, Beieren of Holland. Dat was vroeger wel even anders, toen niet alleen ieder land, maar zelfs iedere landstreek haar eigen klederdracht had. Het doet vreemd aan, als wij op het koor van de Sint Jacobuskerk in Straubing een graftombe zien uit 1431, met het beeld van een Straubinger raadsheer-mercator. De man is gekleed volgens de toenmalige Hollandse mode. Hieruit blijkt, dat toentertijd economische, politieke en culturele uitwisseling plaats vond. De Beierse hertogen 'verhollandsten' vrij snel en voerden in Straubing ook het *papegaai-schieten* in.

(RIPH5 In veel gebieden in Nederland waren handboog-, voetboog- en geweer-schieten geliefde volkssporten die meestal geassocieerd werden met het plaatselijk schutterswezen. In Holland dateert de eerste vermelding uit 1394. Van drs. Luc Wolters, vernam ik, dat er in het reglement uit 1625 van schutterij St. George uit Simpelveld, al sprake was van het 'vogel- of papegaai-schieten', alhoewel de term 'papegaai' slechts één keer in het document gebruikt werd. Degene die het laatste restje hout van de vogel van de paal schoot, werd koning voor een jaar en doneerde een zilveren schild aan de vereniging met zijn naam en het jaartal van zijn koningschap. Op de dag van het koningsvogelschieten schonk hij bovendien een ton bier aan de schutterij. Als kersverse koning mocht hij dan bepalen door welke straten in het dorp getrokken werd. Al in 1625 moest er geschoten worden met een 'taelwerdig roer', met een deugdzaam geweer dus. Hoe oud het gebruik is, weet men niet, maar terloops werd er melding gemaakt van een oud volksgebruik, namelijk, dat zodra de nieuwe koning bekend was, hij de (hoge) hoed van zijn voorganger overnam en dat er tijdens de optocht door het dorp, de mensen naar buiten kwamen om hem wijn, cognac of jenever aan te bieden en hem een veer op de hoed te steken.)

7.6.7. Golven in Zeeland ...

Natuurlijk weten wij, dat door eerder genoemde Beiers-Hollandse huwelijksrelatie op diverse plaatsen in Nederland de wit-blauwgeruite 'pastillesvlag' in zwang kwam. Mensen die zich in het kader van heemkundige bezigheden (ook) met heraldiek bezig houden, praten natuurlijk niet over een wit-blauw-spitsgeruite pastillesvlag, maar over een *gelozanjeerde vlag in de kleuren zilver en azuur*. Hollandse heemkundigen weten haast zeker, dat die wit-blauw-spitsgeruite vlag uit het Huis Wittelsbach (Beieren) symbolisch afgeleid is van de schubben van een Kabeljauw, maar dat is nonsens.

In Nieuw-, Oud- en Zuid-Beijerland heeft men de *gelozanjeerde* ruitjesvlag wel in ere

gehouden, met dien verstande, dat in Zuid-Beijerland de kleur wit (zilver) vervangen werd door geel (goud). Het blauw (azuur) bleef onveranderd. Volgens een wapenbeschrijving vormden de drie genoemde gebieden in Zeeland het baljuwschap *Beijerland*. In 1557 kwam dit gebied in bezit van Lamoraal graaf van Egmond die gehuwd was met Sabina van Beijeren. Later hebben de drie gemeenten Nieuw-, Oud- en Zuid-Beijerland, het spitsgeruite motief in hun wapens overgenomen. Ook het *Hoogheemraadschap* te Delfland voert het gelozanjeerde patroon in hun logo.

Nog steeds staat de *Raute* op de *freistaatliche* vlag van Beieren. Etymologisch is het een oersymbool voor de vrouwelijke sekse. Dat gegeven kwam ontzettend hard aan in het calvinistische Zeeland. Werden daarom in het provinciewapen de wit-blauwe ruitjes vervangen door wit-blauwe golfjes ?

7.6.8. Symbolen

Naast het heraldische begrip *gelozanjeerde ruit*, worden bij ons ook wel de geometrische synoniemen *rombus* en *romboïde* gebruikt, als wij in de volksmond de vorm van een *pastille* bedoelen. In Duitsland is men nauwkeuriger, want men spreekt over *Raute* als de pastille een beetje langer dan breed is en over *Wecke* als twee hoeken nog puntiger zijn.

Hollandse en Zeelandse historici zijn overtuigd, dat de wit-blauwe pastilles in het wapen van Jacoba van Beieren (1401-1436), gravin van Holland, Zeeland en Henegouwen, afgeleid werden van de schubben van de Kabeljauw. Albrecht I van Beieren (1336-1404), een grootvader van Jacoba, was immers een fervent aanhanger van de politieke partij die zich *Kabeljauwen* noemde. Die schubbenlegende is natuurlijk 'blödsinn' want in Beieren was in die tijd deze Noordzeevis een onbekend wezen. De *Rauten* werden voor het eerst gebruikt in het wapen van de graven Von Bogen, een graafschap elf km oostelijk van Straubing. Het Haus von Bogen maakte reeds in 1209 gebruik van het *ruitjesmotief* en toen het

geslacht in 1242 uitstierf, nam het geslacht Wittelsbach, dat tevens de hertogen van Beieren leverde, het motief over. In Holland vonden de eerste *Kabeljauwse* activiteiten in 1350 plaats, maar toen was in Beieren de *ruitjesvlag* al langer dan 140 jaar een begrip. Natuurlijk heeft Duitsland m.b.t. de etymologie van de *ruit* zijn eigen hypothese en die is veel leuker, ook overtuigender, dan het visschubbensprookje uit Holland en Zeeland. Het embleem van de *Raute*, dat ook nu nog de Beierse vlag smukt, is het symbool voor het vrouwelijk lijf en zijn vruchtbaarheid. Ook het oermodel van Duitse *Lebkuchen* (NL = lijfkoek, SiBo-dialect = lieverkóch) was ooit in die ruitvorm. Het verbaast niet, dat 'koekhappen' in die tijd een ondeugende betekenis had en het is nog maar de vraag of onze *dauphin* dat weet?! Om ook het mannelijk libido en de eventueel hieraan gekoppelde fertiliteit te waarborgen werden aan de *Lebkuchen* zeven afrodisiatische kruiden toegevoegd. Het waren: anijs, gember, kaneel, kardemom, koriander, kruidnagel en muskaat. Ook in de late Middeleeuwen was bekend, dat deze kruiden de masculiene bloedcirculatie bevorderen. Dit ter *leringhe ende vermaeck*, want we gaan nu verder met een ander symbool; de *dennenappel* of *pinusappel*.

Ook dit symbool kwam met de heren van Beieren, die bij tijd en wijle *rijksbisschop* en *prinsbisschop* in Luik waren, naar onze contreien. In die tijd behoorden wij, episcopaal gezien, bij Luik.

(RIPH5 Van drs. D. Kottmann uit Aken vernam ik, dat Aken, voor zover gelegen aan de westkant van de Wurm/Worm, net als wij, tot het bisdom Luik behoorde.) Voor de duidelijkheid, het riviertje de Wurm/Worm was de grens tussen de bisdommen Keulen en Aken. Het is niet uitgesloten dat de *Pinienzapfen* in de dom van Aken, aan de Luikse tijd herinneren. In 1424 lagen kanunniken van het Mariastift te Aken in de clinch met het bestuur van de stad en verhuisden voor enige tijd naar Luik. In Aken genoten de *Heiligdommen* te weinig bescherming en die werd in Luik wel gegarandeerd.)

De kerkleraar Ambrosius beschreef de *dennenappel* als symbool voor vruchtbaarheid en zinnebeeld voor het eeuwige leven. Waarschijnlijk hebben de *Bajuwaren* de 'bewondering' voor de dennenappel in Rome afgekeken. In Vaticaanstad bevindt zich het *Gregoriaans Museum*, dat in 1839 door paus Gregorius XVI opgericht en versierd werd met de *Cortile della Pigna* (de vrucht van de pijnappelboom). Het plein werd genoemd naar de grote bronzen dennenappel *La Pigna*, die zich in het atrium van de voormalige Sint Pieter bevond. Toen de kerk gesloopt werd, smukte die dennenappel de trap van Michelangelo. Het Vaticaan heeft de 'bewondering' afgekeken in Egypte, want ook bij het heiligdom van godin Isis, is de dennenappel het symbool van onsterfelijkheid.

In de Sint Bartolomeuskerk te Luik bevindt zich een prachtige doopvont uit het begin van de 12^e eeuw, waarop dennenappels afgebeeld staan. Het gebruik van dit motief is goed te plaatsen in de tijd, want Diederik van Beieren was van 1048 tot 1075 rijksbisschop in het rijksbisdom Luik. Omliggende plaatsen die stads- of marktrecht kregen mochten een *peroen* (bordes met zuil) plaatsen. *Peroen* is afgeleid van het Latijnse *pierre* (steen), met Franse en Waalse doorgeefluiken, respectievelijk *le perron* en *li pèron*. Een zuil gekroond met een dennenappel en een kruis maakte duidelijk dat een plaats, binnen de invloedssfeer van Luik, over privileges beschikte. *Peroens* bevinden zich in de plaatsen Bilzen, Hasselt, Herve, Hoei, Maastricht, Sart, Sint-Truiden, Stavelot, Stokkem, Theux, Tongeren, Verviers en Visé.

Het kan best, dat in die tijd de *dennenappel* een symbool was voor eeuwig leven, maar het ligt meer voor de hand, dat de vurige Luikenaren in het *peroen met dennenappel* een symbool zagen voor *Vrijheid en Autonomie*, temeer bij het *peroen* ook wetten afgekondigd werden. Het was ook de plek waar het volk zich verzamelde als het ontevreden was en meer nog dan een kerk is *Li Pèron* het meest populaire monument in Luik.

Het monumentale peroen te Luik bevindt zich in de buurt van de kerk St. André; een koepelkerk, die niet meer voor religieuze diensten gebruikt wordt. Vraag op straat niet naar *Het Peroen van Luik*, ook niet naar *Der Perrön von Lüttich*, maar naar *Li pèron d' Lidje*, waarmee we overtuigd zijn van het feit dat de stad door haar originele Waalse metropolieten niet *Liège* maar *Lidje* genoemd wordt.

(RIPH5 Het door Bokkenrijders zo beliefde België, ontstond pas in 1830 en het duurde nog tot 1843 totdat er een bilateraal document tot stand kwam, waarin België eiste, dat de België-Nederlandse gietijzeren grenspalen, aan de bovenkant, voorzien moeten zijn van een gestileerde dennenappel. Hoe lang zullen die politieke 'palen', die ook een symbolisch, historisch en emotioneel karakter hebben, het landschap nog sieren? Als het aan het Kadaster ligt zullen ze mettertijd verdwijnen, want volgens een document d.d. 17 oktober 2006, zijn de coördinaten van de grensstenen d.m.v. GPS perfect bekend. Op het terrein Avantis, tussen Heerlen en Aken, werden inmiddels drie grensstenen met de nummers 213, 213a en 216 uitgegraven.)

Maar het mooiste symbool van de heren van Straubing-Holland was natuurlijk de door Albrecht I ingestelde ridderlijke *Orde van Sint Antonius*. De versierselen hieraan verbonden, bestonden uit een *T-vormig* embleem met een belletje, bevestigd aan een collier, alles uit goud. In de volksmond was er ook sprake van *Theuniskruis* of *Taukruis*. 'Tau' (letter T) is de negentiende letter van het Griekse alfabet. Dit kruis is tevens een symbool voor levenskracht. De *Orde van Sint Antonius* en zijn dragers inspireerden de bekende kunstenaar Jan van Eyck (ca. 1390-1441) tot artistieke expressies. Heel bekend is zijn schilderij *De man met de anjelier*. In Henegouwen en Vlaanderen was *Theunis met het varken* een van de belangrijkste heiligen. Hij is de patroonheilige van zwijnenhoeders, varkenshouders en slaggers. Meer nog dan de heilige Rochus is hij de grote bemiddelaar bij epidemieën vooral bij de pest. Iedere heilige is herkenbaar d.m.v. zijn/haar attribuut en bij deze Antonius is het

een bel. We begrijpen het al, dit is niet St. Antonius van Padua, maar St. Antonius van Egypte. Zijn naamfeest is op 17 januari.

7.7. Jacoba van Beieren

7.7.1. Oom Jan van Beieren

Jacoba van Beieren (gravin van Holland, Zeeland, Henegouwen), zo weten wij inmiddels, was een product van de *dubbele bruiloft* van Kamerijk. Het was een daadkrachtige vrouw, die ons vanaf de zijlijn (mee)regeerde doch helaas door de haar omringende mannenwereld niet geaccepteerd werd.

Haar eerste huwelijk, van de vier, was in **1415** toen ze huwde met de Franse *dauphin* (kroonprins) Jean van Touraine (1398-1417), die in januari **1417**, door vergiftiging om het leven kwam. Op 15-jarige leeftijd verloor zij haar man en haar vader. Jacoba volgde haar vader op en huwde in **1418** op aandringen van 'neef' Filips de Goede, met 'neef' Jan IV (1403-1427) hertog van Brabant, graaf van Limburg. Maar zo gemakkelijk ging dat niet, want de paus weigerde om dispensatie te verlenen. Die twee trouwen toch en daardoor ontstond een hechte band tussen de gebieden Holland, Zeeland, Henegouwen, Bourgondië en Brabant. Volgens Sigismund (1368-1437), die sinds 1411 koning van het Heilige Roomse Rijk der Duitse Natie was, werd Bourgondië een (te) machtig rijk. Hij eiste, dat Jacoba het graafschap Holland aan haar oom, Jan III van Beieren (1374-1425), zou moeten afgeven. Sigismund bleek haar grootste tegenstander, want hij weigerde pertinent om de rechten van Jacoba te erkennen. Volgens hem waren Holland en Zeeland zwaardlenen, die uitsluitend via een mannelijke lijn vererfd konden worden. Ook had koning Sigismund in de gaten, dat de Bourgondische invloed in de *Lage Landen* steeds groter werd. Volgens hem zou (bischop) Jan van Beieren, een broer van Jacoba's vader, een veel betere kandidaat zijn. Hij wordt ook wel *Jan zonder Genade* genoemd en hem mogen we als tweede grote tegenstander beschouwen. Oom Jan keek al jaren reikhalzend uit naar de gebieden van zijn inmiddels gestorven broer en Jacoba

hield het gedrag van de bisschop nauwlettend in de gaten. Vooral toen hij **1418** in het huwelijk trad met Elisabeth von Görlitz (1390-1451).

Jan zonder Genade was een zoon van Albrecht van Beieren (1336-1404), en net als zijn vader een *Kabeljauw pur sang*. Vader Albrecht en zoon *Jan zonder Genade*, speelden een grote rol tijdens de *Hollandse Burgeroorlog*, die in de *Vaderlandse Geschiedenis* vertederend als *Hoekse en Kabeljauwse Twisten* vermeld staat.

7.7.2. Jan zonder Genade

Volgens Belgische bronnen was die oom van Jacoba, dus *Jan zonder Genade*, tussen 1389 en 1418 met de naam *Jan III*, rijksbisschop van Luik.

(RIPH 5 Analytisch is dit best mogelijk, want bisschop Jan leefde van 1374 tot 1425. Waarschijnlijk was het geen priester en wie in zijn plaats de nodige episcopale consecraties moest verrichten is vooralsnog onduidelijk.)

Jan zonder Genade hing waarschijnlijk in **1418** zijn kromstaf aan de wilgen, liet zich door koning Sigismund belenen met de graafschappen Holland, Zeeland en Henegouwen en stapte in hetzelfde jaar met Elisabeth von Görlitz in het huwelijksbootje. Het klinkt allemaal zo romantisch, maar daardoor kwamen Jacoba van Beieren (een Hoekse) en haar oom Jan III van Beieren (een Kabeljauwer) lijnrecht tegenover elkaar te staan. Er gebeurde nog meer, in het '*verflijxte siebte Ehejahr*' (1425) werd Jan vergiftigd. Of de *Hoeken* de gifbeker gemengd hadden is niet bekend.

Bij het *Verdrag van Sint Maartensdijk* op 21 april 1420, stond (neef) Jan IV hertog van Brabant, de gebieden Holland en Zeeland, voor de tijd van twaalf jaar af aan (oom) Jan III van Beieren. Het gevolg was, dat de *Staten van Brabant* in opstand kwamen tegen het machteloze bewind van Jan IV van Brabant en zijn gunstelingen, met als gevolg dat Filips van Sint Pol, een broer van Jan IV, als *ruwaard* van Brabant aangesteld werd. De messen werden geslepen; in **1420** werd bij Moerdijk een slag geleverd tussen de *Hoek-*

se Staten van Brabant en een *Kabeljauwse armee* van Jan van Beieren, waarbij de Brabanders het onderspit moesten delven.

Naast koning Sigismund en oom-bisschop Jan had Jacoba nog een derde tegenstander, haar neef, Filips de Goede (1396-1467), die in **1419** hertog van Bourgondië werd. In de loop der jaren zou hij hertog van Brabant, graaf van Vlaanderen, Artesië, Charolais, Franche-Comté, Limburg, Holland, Zeeland en Henegouwen worden. Om een centraal gezag te waarborgen, stelde hij in zijn gebied de zogenaamde *Staten* in. Reeds in de 14e eeuw waren de Nederlanden min of meer uitgegroeid tot gebieden met eigen privileges. De *Staten*, bestonden uit *Eerste- en Tweede Stand*, die vergezeld werden van stedelijke deputaties, die aanvankelijk beslisten over de hoogte van de gewestelijke financiële bijdragen aan de centrale regering. Nog iets later wisten de *Staten* hun macht verder uit te breiden. In 1464 kwamen zij voor het eerst bij elkaar in Brugge en die bondsdag wordt wel eens gezien als de eerste vergadering van het lichaam dat later de *Staten-Generaal* zou worden genoemd. Ook thans wordt die naam gebruikt voor het Nederlandse parlement.

7.7.3. Rijksbisschop Jan III van Beieren

Rijksbisschop Jan, Jan van Beieren, Jan III en Jan zonder Genade zijn allemaal synoniemen voor één man die vanaf 1389 tot 1418 bisschop van Luik was en in **1418** trouwde. (RIPH5 Om de ware toedracht omtrent Jan van Beieren aan de weet te komen, nam ik contact op met Frau Doktor Dorit-Maria Krenn, hoofd van het stadsarchief van Straubing.) Lodewijk IV (1282-1347), keizer van het Heilige Roomse Rijk der Duitse Natie, bijgenaamd *der Bayer*, was koning uit het geslacht Wittelsbach. Hij had ruzie met paus Johannes XXII (Avignon) en reisde in 1328 naar Rome om zich door een *Franciscaan*, die hij tot (tegenpaus) Nicolaas VI benoemd had, tot keizer te laten kronen. Volgens mevrouw Krenn voerde hij in Beieren een energieke *Hausmachtspolitik*. Dat betekent, dat hij zijn regeringsgebied zoveel mogelijk uit wilde breiden.

Toen in september 1345 Willem IV, als laatste graaf van Holland, Friesland, Zeeland en Henegouwen stierf, greep Lodewijk IV ook in Nederland zijn kans. Hij was immers gehuwd met Margaretha van Holland-Henegouwen. Daarna werd zijn gebied verdeeld, zodat Holland-Henegouwen aanvankelijk bij zijn zoon Willem I (in Holland Willem V) en daarna bij diens broer Albrecht I terecht kwam. Onder zijn bewind kwam het hertogdom Straubing-Holland tot een economisch krachtige territoriale twee-eenheid. Albrecht I hertog van Straubing-Holland (1336-1404), kocht in 1389 voor zijn derde zoon, Jan van Beieren (1374-1425) de bisschopszetel van Luik. De 15-jarige Jan zou dus kerkvorst moeten worden, niet als *Wijbisschop* maar als *Rijksbisschop*. Hij volgde geen theologische studies en regeerde in het grote bisdom Luik als *episcopus electus* (gekozen bisschop). Dat lukte niet echt, want de furieuze en opstandige Luikenaren wilden niks van de *Holland-Beierse* ‘chiqueria’ weten. Jan had al gauw in de gaten, dat het *Luikse* bisdom, gelegen tussen Zeeland, Brabant, Luxemburg en Henegouwen, voor *Straubing-Holland* van groot belang kon zijn. Maar gilde- en kooplieden uit Luik wilden een woordje meespreken, erger nog, zij wilden meeregeren. Toen Albrecht II (1368-1397) overleed, volgde bisschop Jan hem op met al zijn rechten. Hollanders weten weliswaar, dat wij toen vanuit Bourgondië geregeerd werden, maar weten niet dat zij van 1397 tot 1417 vanuit Luik geregeerd werden. Omdat de Luikse bevolking in te grote mate rebelle ten toon spreidde, zag bisschop Jan zich in 1408 genoodzaakt een veldslag te leveren, die de *Slag bij Awans-Elch* (ook *Awan-Othée*) genoemd wordt. Jan mocht in zijn strijd tegen de opstandige burgers op de medewerking rekenen van Hollandse, Henegouwse, Bourgondische en Beierse soldaten. Over de wraak van bisschop Jan op de Luikenaren zullen we het maar niet hebben. Zijn bijnaam “sans pitié”, *Jan zonder Genade*, zegt meer dan voldoende. De veldslag had hij gewonnen, maar de ‘goodwill’ van zijn onderdanen had ie verspeeld. Elect Jan III kon zich niet handhaven en het kwam

hem goed gelegen dat Elisabeth von Görlitz zijn pad kruiste, zodat het stel in 1418 trouwde. Dat de dynastieke Elisabeth de troon van het hertogdom Luxemburg mee in het huwelijk bracht, wisten we al. Toen Jan zonder Genade in 1425 vermoord werd, stierf met hem de dynastie Straubing-Holland, langs mannelijke lijn, uit. Jacoba van Beieren dacht nu de teugels in handen te nemen, maar dat dacht zij ook al in 1417.

7.7.4. Landgraben

Vanuit Bourgondië, waartoe onze voorouders van 1394 tot 1482 behoorden, stappen we even de grens over naar de *Vrije rijksstad Aken*. In **1419** werd daar begonnen met de aanleg van een *Landwehr* of *Landgraben*. Op de Brunsummerheide bestond reeds zo’n greppel, die ook wel *Heerring*, (heer = leger, ring = cirkelvormige greppel) genoemd wordt. De *Heerring* ligt voor een groot gedeelte op de heide en voor een klein gedeelte, in de naar de *Heerring* genoemde gemeente Landgraaf.

(RIPH5 In Schinveld bevindt zich ook nu nog een *Heringbos* en een *Heringstraat*. Maar de mensen, die daar wonen denken, dat hun stek naar een Noordzeevis genoemd werd en weten niet, dat de *Heerring* een historische betekenis heeft.)

Terug naar Aken waar men in **1419** over kaarten gebogen zat en men zich in alle bochten wrong om niet met de ‘roofridder’ van Gulik in conflict te geraken. Het duurde tot **1423** voordat Aken en Gulik het met elkaar eens waren. Ook waren er conflicten tussen Aken en Bourgondië, want beide ‘heren’ wisten dat in *Altenberg*, later ook *Kalmis* of *Kelmis* genoemd, rijke ertsaders, zoals loodglans en zinkblende, voor het grijpen lagen. Vooral de Akener *geelgieters* of *messingslagers*, waren in zink geïnteresseerd, want *messing* is een legering van zink en koper. Bourgondië was sterker en Aken moest zodoende zijn *Landgraben* in de buurt van het tegenwoordige Drielandenpunt van Vaals projecteren in plaats van in Altenberg. De resten van de Landgraben, met oeroude beuken, zijn ook nu nog zichtbaar.

Op 19 oktober **1423** werd de grens van Aken, voor zover die aan Bocholtz grenst, door koning Sigismund nader omschreven. Over conflicten tussen Aken en Bourgondië m.b.t. de *Landgraben* aan de (huidige) Akerweg in Bocholtz is niets bekend. In Bocholtz is tussen de huidige NL/D grensstenen met de nummers 208G en 209 een bijzonder mooi aspect van de Landgraben bewaard gebleven. Volgens een oorkonde werden rond 1386, evenwijdig aan de *Landgraben*, grensstenen geplaatst. Een bijzonder fraaie driekante grenssteen uit die tijd, eventueel iets jonger, werd op 21 mei 2003 bij de NL/D grenssteen met nummer 212 geplaatst. Die historische steen werd op 15 april 2000, tijdens bouwwerkzaamheden, bij het bedrijventerrein Avantis gevonden.

7.7.5. Elisabeth von Görlitz

Elisabeth was een nichtje van de eerder genoemde koning Sigismund, die in 1433 keizer van het Heilige Roomse Rijk der Duitse Natie zou worden. Elisabeth had aan het Praagse hof, bij haar oom Wenceslas IV een dynastieke opvoeding genoten en was erfgename van het hertogdom Luxemburg. We merken duidelijk hoe eng de adellijke families aan elkaar gelieerd waren. In **1422** trad de beroemde kunstschilder Jan van Eyck (ca.1390-1441) in dienst van Jan III van Beieren, die zich ook graaf van Holland en Zeeland noemde. Jan en zijn eega Elisabeth von Görlitz, hertogin van Luxemburg, waren dus zijn opdrachtgevers. Na de dood van Jan van Beieren, trad Jan van Eyck in 1425 in dienst van Filips de Goede, niet alleen als kunstschilder maar ook als *'varlet de chambre'* (kamerheer). Van Eyck verbleef afwisselend in de toen bekende residentiesteden Brugge en Rijsel. Als schilder aan het hertogelijk hof, droeg hij ook zorg voor de decoraties en versieringen van ruimten en vertrekken, bij de vele banketten, feesten en toernooien.

Dat AD 2007 het groothertogdom Luxemburg haar *rood-wit-blauwe* tricolore wil vervangen door een vlag met de *Rode Leeuw van Limburg*, heeft natuurlijk historische redenen. Onze voorouders uit het graafschap

Limburg behoorden van 1288 tot 1394 bij het hertogdom Brabant. Op haar beurt viel Brabant aan Bourgondië en Elisabeth von Görlitz, eega van Jan zonder Genade, werd door 'verpanding' van 1415 tot 1418 en daarna nogmaals van **1425** tot 1443, hertogin van Luxemburg. Ook haar man, *Jan zonder Genade*, noemde zich tot aan zijn dood, hertog van Luxemburg, had veel invloed op Brabant-Limburg en aasde op Holland-Henegouwen... Voor Jacoba betekende het een tegenstander minder. Formeel was nu haar 'ex' Jan IV van Brabant opvolger, maar die droeg het bewind meteen over aan Filips de Goede. Jan's eega, Elisabeth von Görlitz, had grote moeite om het gezag te handhaven. Omdat zij op te royale voet leefde en veel schulden maakte, beloofde zij in 1435 aan hertog Filips de Goede dat zij haar rechten uitsluitend aan Filips zou verkopen. Zij hield zich niet aan haar afspraak en verkocht op 1 mei 1441 haar rechten aan de aartsbisschop van Trier. Toch wist Filips opnieuw in de gunst van zijn tante te komen, zodat Elisabeth hem in 1442 tot universeel erfgenaam benoemde.

7.7.6. Humphrey

In **1420** kwam het tot een ernstige vete tussen Jacoba van Beieren en haar neef Filips de Goede. Zoals gebruikelijk in die tijd, mengde zich ook de paus in de discussie en het lag voor de hand dat hij niet de zijde van een dame zou kiezen. Het vijandige kwartet was nu compleet; vier hooggeplaatste despotten, die Jacoba het leven zuur zouden maken. In die tijd stonden er in Rome (officieel) geen vrouwen op de *Palmares* en de paus gaf de voorkeur aan Filips de Goede. Filips, die zijn leven lang troeven verzamelde, was blij met de pauselijke uitspraak. De ondertussen hoogoplopende ruzie tussen *Hoeken en Kabeljauwen* had echter niets te maken met de uitspraak van de paus, zoals wel eens beweerd wordt, ook niet met de opkomende ideeën en idealen van protestantse hervormers.

Terwijl Jacoba's *großpapa*, Albrecht van Beieren, een echte 'Kabeljauw' was, koos Jacoba partij van de *Hoeken* ook en vooral

omdat de *Kabeljauwen* haar macht niet erkenden. De *Hollandse Burgeroorlog* laaide ogenblikkelijk weer op. Jacoba zocht steun bij neef Jan uit Brabant, maar deze gaf tot haar ontzetting niet thuis. Hij wenste zich niet in deze strijd te mengen. Een huwelijk om land in bezit te krijgen en te verpanden, vond hij prima. Maar dit land met geweld verdedigen, vond hij maar niks. Toen ook nog bleek, dat Jan van Brabant verarmd was en hij de gebieden Holland en Zeeland wilde verpanden, beschouwde Jacoba de verbintenis, met neef Jan, als niet gesloten. Daardoor werd uit een echte genoot een echte tegenstander; de vijfde in successie.

In december 1420 zei Jacoba het dierbare Brabant vaarwel en ging naar Mons (Bergen) in Henegouwen, waar zij in **1421** het huwelijk met Jan van Brabant ongeldig liet verklaren. Een paar weken later voer zij naar Engeland, op zoek naar mannelijke steun en liefde.

Daar vond Jacoba een geschikte nieuwe echtgenoot met de naam Humphrey. Hij was geïnteresseerd in het bezit van grote graafschappen in de *Lage Landen*, maar de reacties van de omstanders waren verdeeld. Henegouwen was blij, maar de nieuwe hertog van Bourgondië, Filips de Goede, zag niets in de huwelijksplannen van zijn nicht. Volgens hem zou een huwelijkse verbinding tussen Brabant en Holland een veel betere waarborg voor de Bourgondische belangen in de Nederlanden zijn. Maar Jacoba aarzelde niet en huwde in **1422**, nu voor de derde keer, met Humphrey van Gloucester (1390-1447) een broer van de Engelse koning Hendrik V. In **1424** streed zij, na lang aandringen, aan Humphrey's zijde tegen haar ex-man Jan IV van Brabant en tegen haar neef Filips de Goede.

De Engelsen landden bij Brouwershaven, waar *Hoeksgezinde* Zeeuwse edelen zich bij hen aansloten. Philips de Goede, spoedde zich met een leger naar Zeeland en wist de aanhangers van Jacoba te verslaan. Kort daarop brak er in Holland een boerenopstand uit. De boeren, door Hoekse edelen van Jacoba van Beieren geleid, bezetten Haarlem. Filips zond een leger om de stad te

ontzetten, maar dat kon door Jacoba verslagen worden. Tot overmaat van ramp waren er in 1421 en **1424** zeer zware stormen, waarbij meer dan 70 dorpen vernield werden en meer dan 2000 mensen om het leven kwamen. Omdat die herfststormen rond de 19^e november plaatsvonden, wordt meestal over *Sint Elisabethsvloed* gesproken. Het ontstaan van de Biesbosch is een indirect gevolg daarvan, ook omdat door de Hoekse en Kabeljauwse twisten, de dijken van de Zuid-Hollandse Waard te lang verwaarloosd werden.

7.7.7. Beierse gulden in Holland

Jacobas veldtocht had geen succes, haar ex-man Jan IV van Brabant en haar neef Filips de Goede, versloegen het Engelse leger in Henegouwen. Humphrey had geen zin meer in een overzees avontuur, gaf de strijd op en keerde terug naar Engeland. In **1425** liet hij Jacoba in de steek ten faveure van zijn hofdame en maîtresse Eleonore Cobham. Jacoba was niet van plan Holland, Zeeland en Henegouwen op te geven, temeer haar ex-man Jan IV in **1427** stierf. De paus bleef vervelend doen, want in **1428** ontving Jacoba een bericht, dat hij het huwelijk met Jan IV van Brabant, dat door Jacoba als ongeldig ervaren werd, onontbindbaar verklaarde...

Jacobas begreep er niets van, ze had geen fut meer en gaf zich gewonnen. Daar maakte Filips de Goede gebruik van en zette Jacoba in zijn kasteel in Gent gevangen. Jacoba trok mannenkieren aan en wist te ontkomen. Buiten wachtten *Hoekse* handlangers met paarden die haar via Breda, Woudrichem en Schoonhoven naar Gouda brachten. In **1428** maakte Jacoba die stad tot haar residentie; een uitvalsbasis voor *Hoeken* was Gouda al eerder. De ontsnapping, waaraan de *Hoeken* meegewerkt hadden, luidde een nieuwe periode van onlusten in tijdens de *Hollandse Burgeroorlog*. In veel steden heerste sociale onrust en op het platteland vonden, als steun-betuijing aan Jacoba, boerenopstanden plaats.

(RIPH5 In het Streekarchief Holland Midden kwam ik aan de weet, dat in die tijd in Gouda, misschien op meer plaatsen in Hol-

land, met *Beierse guldens* betaald werd. Buitenpoorters, dus poorters die vijf km vanaf de stadspoort buitendienst verrichtten, moesten twee Beierse gulden per jaar aan de graaf van Holland betalen en een gulden aan de stad. Van mevrouw dr. Dorit Krenn, Stadsarchivaris te Straubing, vernam ik dat tegen het einde van de 14^e eeuw in de Witeltsbacher gebieden de *Florinus* (Beierse gulden) in Duitsland en sommige aanpalende landen, geldige valuta was. In de loop der jaren werd inflatie merkbaar: de munt, die eerst uit goud was werd later uit zilver. Voor lezers die zich voor monetaire zaken interesseren: Een *florinus* = 60 *kreuzer* = 8 *schillingen* (later 7) = 15 *batzen* = 240 *pfennige* (later 210) = 420 *Heller*. Pas in 1871 bij het ontstaan van het *Duitse Rijk* werd de *gulden* vervangen door de *mark*.)

7.7.8. Hollandse Burgeroorlog

De *Hoekse en Kabeljauwse twisten* begonnen in het midden van de 14^e eeuw en ontstonden tijdens de successieoorlog (1345-1354), tussen Willem V graaf van Holland en zijn moeder Margaretha van Holland-Henegouwen. Soms mochten de namen *Hoeken* en *Kabeljauwen* niet gebruikt worden, maar ook tijdens de laatste fase (1489-1492) koos de adel de kant van de *Hoeken* en de steden de kant van de *Kabeljauwen*.

7.7.9. De Zoen van Delft

In 1428 heerste er vreugde in Holland, want Filips de Goede had Jacoba verzocht om vrede te sluiten. Op 3 juli 1428 ‘vlogen’ neef en nicht, Filips en Jacoba, bij de zogenaamde *Zoen van Delft*, elkaar in de armen... Deze ‘zoen’ moet als de merkwaardigste uit de geschiedenis beschouwd worden, temeer de precieze toedracht niet bekend is. Het is best mogelijk, dat Jacoba uit mentaalhygiënische overwegingen een *verzoening* wenste. Hoe dan ook, de *zoen* bracht geen verandering, want Jacoba moest Filips, door middel van een verdrag, als *ruwaard* en *oir* erkennen.

Om eventuele *successie* uit de weg te gaan, moest Jacoba plechtig beloven niet in het geniep in het huwelijk te treden. Maar ook in

Beieren had men in de gaten dat het in Holland tussen neef en nicht niet boterde. Aan het hertogdom *Straubing-Holland* kwam een einde.

(RIPH5 *Ruwaard* en *oir* zijn twee verschillende begrippen. Een landsheer liet zich in sommige gebieden vertegenwoordigen door een ruwaard. De naam werd afgeleid van het Franse *regarder* dat ‘beschouwen’ betekent. Maar een *oir* is een troonpretendent. Volgens artikel 4 van onze Grondwet uit 1814 geldt ook nu nog: ” Bij ontstentenis van een mannelijk *oir* uit den oudsten zoon gesproten vervalt de Soevereiniteit aan diens broeders of hun mannelijk *oir*, insgelijks bij regt van eerstgeboorte en representatie. (...) Artikel 5 voegt hieraan toe: “Bij geheele ontstentenis van mannelijk *oir* wordt de Soevereiniteit geërfd bij de dochters of derzelve nakomelingen, op gelijke wijze als te voren”. (...)

7.7.10. Korte metten

Jacoba mocht zich weliswaar gravin ‘noemen’, doch Filips de Goede gaf Holland en Zeeland in beheer bij een *driemanschap*, met de Zeeuwse edelman Frank van Borselen (1395-1471) als stadhouder. Kort daarna ontwikkelde zich tussen Jacoba en Frank een prille relatie. Was het een politieke zet van Jacoba om op deze wijze de graafschappen terug te krijgen? Tegen de voorwaarden van de *Zoen van Delft* in, sloten Jacoba en Frank van Borselen in 1432 een wettelijk huwelijk. Filips was dol van woede, ook omdat hij veronderstelde dat Frank een gifmoord-aanslag beraamd had. Filips maakte korte metten en gooide Frank in Rupelmonde in een kerker. Jacoba kon hem ‘vrijkopen’ door definitief afstand te doen van alle grafelijke gebieden en titels. Om het leven van Frank en de toekomst van beiden veilig te stellen, moest Jacoba wel een verdrag ratificeren. Op 12 april 1433 werden de graafschappen Holland, Zeeland en Henegouwen onderdeel van het Bourgondische rijk. Reeds eerder had Filips het gezag in het hertogdom Brabant en het graafschap Limburg aanvaard. De onteigening van Jacoba’s gebieden was een belangrijke zet in de geplande

Bourgondische politiek, die uiteindelijk, onder Karel V, haar bekroning zou vinden in de vereniging van de *Lage Landen*. Voor Jacoba was het allemaal te veel, zodat zij zich in **1433** terugtrok op kasteel Teilingen bij Sassenheim.

7.7.11. Slot Teilingen

Filips stemde erin toe, dat Jacoba in **1434** nogmaals met Frank van Borselen in het huwelijk kon treden. Samen leefden zij op slot Teilingen en men beweert, dat Jacoba de tijd vulde met het bakken van ongeglazuurd aardewerk. Tijdens het uitdiepen van de slotgracht, werd veel steengoed gevonden, maar dat bleek uit het buitenland afkomstig te zijn. Onderzoek bracht aan het licht, dat het meeste aardewerk in Siegburg gebakken werd. Men vond ook veel *Jacobakannetjes*, dat zijn langwerpige, smalle kannetjes uit dun aardewerk om wijn te drinken. Tafel- en drinkgerei uit Siegburg was in die tijd zeer in trek en werden evenals kogelpotten uit Paffrath en baardmankruiken uit Raeren, massaal geïmporteerd.

De overlevering wil, dat de nog jeugdige Jacoba, aan de drank raakte. Vaker dan eens zei zij: Ik ben de ongelukkigste vrouw ter wereld. (...) In **1436** overleed de historische heldin op 35 jarige leeftijd. Waarschijnlijk werd Jacoba bijgezet in de hofkapel te Den Haag. Als vrouw moest zij in een mannenwereld een ongelijke strijd voeren met tegenstanders, die nog wel tot haar familie behoorden. Als *Vrouw in het harnas*, trad zij binnen in het rijk van de historie, literatuur en legende. Zij was de belichaming van de laatste onafhankelijke periode van de graafschappen Holland, Zeeland en Henegouwen. Het ligt voor de hand dat Jacoba, als één van de weinige vrouwen, in de *Canon van de Vaderlandse geschiedenis* genoemd wordt. (RIPH5 Het is bekend, dat de nieuwe *Canon* (2006) heel veel nadruk legt op het *Hollandse* aspect van de *Vaderlandse Geschiedenis*. Men vermeldt niet, dat haar (tweede) man een hertog van Brabant en graaf van Limburg was. Ook niet, dat haar moeder Margaretha van Bourgondië een *Gallisch* georiënteerde hertogin was. Kor-

tom, de enge banden van vaders zijde met Henegouwen en van moeders zijde met Bourgondië blijven in de *Canon* onderbelicht. Historici in Brabant en Limburg plegen inmiddels overleg om eigen vaderlandse canons aan de landelijke toe te voegen.)

Nederland heeft haar niet vergeten. Straten met de naam *Jacoba van Beierenstraat* bevinden zich in Brielle, Schoonhoven, Vlaardingen en Woudrichem. In de raadskamer van het stadhuis van Gouda bevindt zich een prachtig schouwschilderij, dat in 1743 geschilderd werd door de uit Antwerpen gevluchte kunstschilder Jacob de Roore. Het kunstwerk toont de Goudse stedenmaagd en afbeeldingen van bekende persoonlijkheden o.a. Jacoba van Beieren. Ook onder de zes standbeelden, die de voorgevel het gotische raadhuis van Gouda smukken bevindt zich Jacoba van Beieren (1401-1436) naast Floris V graaf van Holland (1254-1296). Gouda heeft kennelijk geen aversies ten opzichte van Bourgondische heersers, want een etage later staan: Filips de Goede (1396-1467), Filips de Schone 1478-1506, Karel de Stoute (1433-1477) en zijn dochter Maria van Bourgondië (1457-1482).

Prefatie

We maakten al eerder kennis met de *Gulden Sporenslag* (1302), *Gouden Stad* (1346) en *de Gouden Bul* (1356). Daarmee niet genoeg, om het gulden kwartet vol te maken, kunnen we de volgende keer lezen, waarom het *Filips de Goede* in 1430 behaagde, de versierselen behorende bij de *Orde van het Gulden Vlies* te verlenen. Die 'Flip' (1396-1467), was uitsluitend goed, als het in zijn kraam te pas kwam. Hij stond in heel Europa bekend om zijn weelderige feesten en toernooien. Onder zijn regering beleefde niet alleen het hofleven maar ook Bourgondië een ongekeerde bloei.

BURGEMEESTERS VAN BOCHOLTZ EN SIMPELVELD

door M.H.Klinkers.

Op onze website www.debongard.nl kregen we de vraag: "Waar kan ik de namen van de burgemeesters van Simpelveld en Bocholtz vinden?"

Om U tijd en zoekwerk te besparen, hier zijn ze.

Burgemeesters van Bocholtz (vanaf de Franse tijd)

1)	Nicolaes Houpperets (Hupperts)	1796 - ca. 1800
2)	W.H. Schiffelers	1800 - 1831
3)	Henricus Rhoen	1831 - 1843
4)	Frans Xaverius Vincken	1844 - 1857
5)	Gabriël Joseph Deutz	1858 - 1866
6)	Nicolaas Joseph Hubert Huppertz	1866 - 1876
7)	Hendrik Dominicus Josephus Rhoen	1876 - 1908
8)	Johannes Andreas Deonysius Ed. Pappers	1909 - 1911
9)	Hubert Joseph Rhoen	1911 - 1918
10)	Joseph Willem Hubert Houbiers	1918 - 1958
11)	Jhr.Mr. Pieter Willem Maria van Meeuwen	1958 - 1964
12)	mr. Johannes Wilhelmus Gerardus Bardoul	1964 - 1971
13)	Johan Henri Charles Persoon	1971 - 1982

Burgemeesters van Simpelveld (vanaf de Franse tijd)

1)	Johan Frederik Scheilen	1795 - 1798
2)	Theodoor van Wersch	1798 - 1815
3)	Johan Werner Brand	1817 - 1875
4)	Lodewijk van Wersch	1875 - 1905
5)	Lodewijk Houbiers	1905 - 1923
6)	Joseph Houbiers	1923 - 1958
7)	W.E.A. Scheelen	1958 - 1968
8)	J.G.T. Bouwens	1969 - 1981
9)	A.J.M.G. Teheux	1982 - 1993
10)	mr.P.A.G. Cammaert	mrt.1993 - okt.1997
11)	H.G.G.Bogman	mrt. 1998 - heden

VADER EN ZOON KEVERS (6,SLOT)

door Huub Franssen

Wat een schrik was dat de vorige keer, een moord, een dubbele moord nog wel, op Johan Willem Kevers, de secretaris van onze schepensbank, en op Stefan Leonarts, de pachter van de hof van de Bongard. Wat heeft zich afgespeeld? Een vergissing, een ongeluk, moord, doodslag? Was er ruzie? Kwamen de twee zich over iets beklagen? Hadden soldaten zich misdragen, iets weggehaald of vernield? Hadden de twee zich op verboden terrein begeven? Anderhalfjaar tevoren, 24 mei 1672, had een Franse soldaat in Eys in de kerk ingebroken, hij had een ciborie gestolen en de geconsacreerde hosties over het altaar uitgestrooid, bij het naar buitengaan had hij zijn genummerde soldatenmuts laten liggen, hij werd gevangen genomen en ter dood veroordeeld. Lodewijk XIV gaf zijn legeraanvoerder de prins van Condé opdracht een zilveren monstrans aan de kerk van Eys te schenken als eerherstel voor de heiligschennis. Had dat er iets mee te maken? Kevers was goed bekend in Eys en had er veel contacten. Was die gebeurtenis de aanleiding voor een ruzie? Er is niets over bekend dan alleen de aantekening in het parochiële overlijdensregister. We kunnen alleen gissen en fantaseren.

De Hollandse oorlog 1672-1678.

Het incident is een klein onderdeel van de oorlog van Lodewijk XIV tegen de Republiek van de zeven verenigde Nederlanden. De Republiek moest vernietigd worden want die zou de gewenste annexatie van de Zuidelijke, Spaanse Nederlanden door Frankrijk blijven verhinderen. Ze voelde niets voor een machtige buurman die Antwerpen, de vroegere wereldhaven aan de Schelde, in handen zou krijgen, net nu de Republiek de Schelde beheerste en Antwerpens handel aan banden kon leggen ten voordele van de Zeeuwse en Hollandse havens, vooral van de nieuwe wereldhaven Amsterdam. Het Franse leger was geheel gemoderniseerd. De verouderde lontmusketten waren vervangen door vuursteengeweren met een bajonet. Het Franse leger rukte op door Luik en Overmaas, Lodewijk veroverde Maastricht, iets waar hij bijzonder trots op was. Het trok verder richting Gelderland, stak de Rijn over, werd geholpen door de vorstbisschoppen van Keulen en Münster, die onder meer de bedoeling hadden de calvinistische staat in hun nabijheid te vernietigen. Het centrale deel (Utrecht) en het noordoostelijke gedeelte werden bezet, het katholieke geloof her kreeg zijn vrijheid (de dom van Utrecht!), maar de waterlinie hield de vijand tegen en de Zeeuwse en Hollandse steden bleven vrij. De Zuidelijke Nederlanden waren de

Republiek al te hulp geschoten omdat hun vrijheid ook op het spel stond, en door een coalitie van de Republiek met Spanje en de Duitse keizer waren de Franse troepen gedwongen zich terug te trekken, ze hadden zich zeer gehaat gemaakt door moord, node-loze plunderingen en verwoestingen. De Zuidelijke Nederlanden waren de volgende vier jaren het hoofdtonel van de oorlog, tot in 1678 de vrede van Nijmegen werd gesloten.

Vader en zoon Kevers

Je zoekt altijd naar gegevens over gewone mensen. Maar meer dan namen vind je in archiefgegevens niet. Alleen gezagdragers laten iets meer na dan hun naam. Je zou wel willen weten wat Egid Geelkrans alias Bontgillis bezielde, wat hij dacht en hoe hij dacht, maar blijkbaar heeft hij geen mémoires nagelaten of heeft een gezagdrager over hem geschreven dan alleen een enkele keer pastoor Dydden, die trouwens alleen zijn naam noemde en die hem in een kwaad daglicht stelde.

De familie Kevers, geen gewone Simpelvelders, van onbekende herkomst, onbekende woonplaats. Vader Bartholomeus Kevers kennen we door J. Souren (zie de literatuurlijst), die ons in 1985 in LvH vertelde over zijn activiteiten in 1617 tot 1619 voor het herstel van de parochiekerk na het pastoraat

van Dydden, Hij was schout van de schepenbank, na 1620 ook secretaris van de schepenbank, en bovendien notaris. Zou hij nog een ander beroep hebben gehad? Er is niets dat daarop wijst.

Als schout was hij de baas in Simpelveld. Een schepenbank was een rechtbank, de schout en zeven schepenen riepen drie keer per jaar de bevolking bijeen om klachten te aanhoren en recht te spreken in de voogdgedingen. Een soort kantongerecht dus, niet bedoeld voor criminele vergrijpen. Weinig lijkend op een tegenwoordig gemeentebestuur. Wel wordt de juridische functie in de loop der eeuwen aangevuld met regelende functies waardoor de schepenbank ook bankbestuur wordt.

Bartholomeus was net als zijn zoon opgenomen in het sociale leven van het dorp. Beiden waren bij voorbeeld lid van de schutterij.

Als schout en notaris moet hij een notabele en geleerde man zijn geweest, bekend met het gewonterecht, het opstellen van akten, kennis van Latijn. In ieder geval heeft hij de middelbare school gevolgd, de Souvereine Raad van Brabant in Brussel vond hem geschikt voor het ambt van notaris en voor het ambt van schout, de drost van het Land van 's-Hertogenrade benoemde hem. Als de overheid in 1626 besluit om de schepenbank te verpanden en tot heerlijkheid te verheffen, ondervindt hij de bezwaren daarvan en stelt hij zich te weer. Daaraan danken we zijn archief.

Zoon Johan Willem Kevers wordt secretaris van de schepenbank en de heerlijkheid, hij wordt door zijn kennis en geleerdheid de steun van de schepenen die op zijn adviezen moeten kunnen rekenen. In de schepenbank was hij met de schout het stabiele en blijvende element tegenover de wisseling van schepenen. In de hoedanigheid van secretaris werkt hij samen met diverse schouten, onder anderen met de ene protestantse schout die Simpelveld heeft gekend, Johan de Jonckheere. Johan Willem heeft in zijn Cleerboek door de Gouden Bul van 1349 te kopiëren de nadruk gelegd op de onafhankelijkheid van zijn land tegenover, en in zijn

copieën van interviews en verslagen duidelijk gemaakt dat er in zijn tijd grensconflicten waren. Jammer genoeg kon hij door zijn plotselinge dood het Cleerboek niet voltooien.

Zijn zoon Bartholomeus woonde met zijn gezin aan het einde van de 17^e eeuw in wat nu de Pastoriestraat is. Misschien heeft hij daar zelf ook gewoond.

In welk land woonden zij?

De verslagen van de schepenbank spreken telkens van het Land van 's-Hertogenrade (bij ons Roa = Rode). Oorspronkelijk was het land van Rode (Herzogenrath, Kerkrade en daartussen de abdij Kloosterrade, Merksteijn, Afden en Rimborg, mogelijk ook Bocholtz, Vaals-Holset en een deel van Gulpen-Margraten (Rechtsbronnen XXXIV), later uitgebreid met o.a. Simpelveld (1213), Welz en Rurdorf, een afzonderlijk landje in eigendom van de familie Saffenberg uit Altenahr. Door het huwelijk van de erfdochter Mathilde met de latere hertog van Limburg Hendrik II in 1136 kwam het gebied aan Limburg, als een afzonderlijk, van Limburg afhankelijk gebied.

Toen de hertogelijke familie in de mannelijke lijn in 1280 door de dood van Walram IV uitstierf, volgde Walrams zuster Irmgard, getrouwd met de Gelderse graaf Reinoud I. Irmgard stierf in 1283 en haar man Reinoud zou normaal opvolgen. Dat kwam Brabant slecht uit, De Gelderse graaf dreigde de ont-plooiing van Brabant in het gebied rechts van de Maas te dwarsbomen. Daar kwam dus oorlog van: de Limburgse successieoorlog van 1283 tot 1288. De Brabantse hertog had geen opvolgingsrechten in Limburg, wel de graaf van Berg in Duitsland, de graaf van Gelder en de graaf van Luxemburg. De graaf van Berg, die de meeste aanspraken kon doen gelden, verkocht zijn rechten aan de hertog van Brabant, die al veel gebied bezat in Overmaas en die voor de economie van zijn land de handelswegen tussen Brabant en de Rijnstreken in zijn bezit wilde hebben.

De oorlog werd gevoerd door Brabant, Berg en de burgerij van Keulen aan de ene kant en

de aartsbisschop van Keulen, Gelder en Luxemburg aan de andere kant. De slag bij Worringen ten noorden van Keulen gaf de doorslag. De Limburgse adel was verdeeld, de meeste edellieden vochten met de Luxemburgers tegen de Brabanders, zo ook Cuno Snabbe van Lontzen, die de vroenhof van Simpelveld in leen had, terwijl familieleden van hem uit onze streken, b.v. Wittem, met de Brabanders vochten.

Door de overwinning bij Worringen (Woeringen) werden Limburg en Rode niet door Brabant geannexeerd, maar kreeg hertog Jan I van Brabant er een hertogdom en een tweede hertogstitel bij. Jan was trots op zijn twee hertogtitels en nam er zelfs een derde bij: hertog van Neder-Lotharingen, om de aartsbisschop de loef af te steken. Limburg en daarmee Rode bleven dus zelfstandig. Wel trad de adviesraad van de Brabantse hertog nu ook voor Limburg in werking, en bij de geleidelijke ontwikkeling van het belang van die raad kreeg hij meer en meer zeggenschap in het bestuur van de beide landen die in 1430 officieel werden bij zijn reorganisatie tot Souvereine Raad van Brabant.

Brabant bezat sinds 1202/1204 de stad Maastricht met Wijk op de rechteroever, voorheen vrije rijksstad, in gezamenlijk bezit met Luik. Maastricht was dus tweehurig. Sinds 1244 had het ook het graafschap Dalhem in bezit (met o.a. Noorbeek, Mheer, Oost bij Eijsden en Cadier) en kreeg het rechten in het Valkenburgse Heerlen. In 1364 verkreeg Brabant Valkenburg en Eijsden, en in 1378 werd Heerlen definitief Brabants.

Brabant had tussen Maas en Rijn tijdelijk Wassenberg, Millen, Gangelt en Waldfeucht maar verloor die gebieden later weer aan Gulik, zoals het eerder al het Limburgse Monschau had verloren. Dichter bij Keulen bezat het Kerpen en Lommersum (uiterst rechts op de kaart) en aan de rand van Keulen het vanouds Valkenburgse Hürth.

De kaart kan helpen een overzicht te krijgen van de Landen van Overmaas, namelijk de vier landen: Limburg met Sprimont, Dalhem, Valkenburg en Rode. Deze landen hoe

klein ook bleven verdeeld, tot in de 18^e eeuw enige samenhang kwam, in 1778 werden de vier statencolleges een geheel, en sinds de 17^e eeuw komen we af en toe de naam provincie Limburg tegen in plaats van de naam Overmaas.

Welke taal spraken ze?

Omdat de herkomst van Kevers onbekend is, weten we niet wat de familie thuis sprak. Een vroegere woonplaats van Johan Willem is in of bij kasteel Goedenrade in Overeys. Bartholomeus spreekt in ieder geval geen Ripuarisch, niet “wasser” en “lofe”, hij gebruikt telkens “scheppen” in plaats van “scheffen”. Hij schrijft zijn originele stukken in het Nederlands, de cultuurtaal van Zuid-Nederland zoals hij dat in zijn opleiding geleerd heeft. In de interviews sluipt hoogst zelden een dialectwoord als “bis” en “durch” in, of is dat Duits? In Rechtsbronnen is te lezen dat in Kerkrade, Vaals en Vijlen de schrijftaal veel meer Duits gekleurd is. Als Rode tussen 1425 en 1543 aan Heinsberg en Gulik verpand is, is het bij Simpelveld opgenomen stuk uit omstreeks 1500 ook veel meer Duitstalig.

In wat voor een tijd leefden zij?

Dat wordt wel een beetje ingewikkeld. Op staatkundig gebied zijn we een beetje bij. Dan komt de godsdienst, de ontwikkeling in de cultuur, b.v. renaissance, verlichting, mechanisatie. Dat moet ik dan maar bewaren voor een volgende keer.

Detail van de gekleurde kaart HAL I,2 (De staatkundige kaart van Limburg en aangrenzende gebieden in de jaren 1543-1548, Assen/Maastricht 1990. Om de weg te wijzen heb ik in de landen de letter L,D,V,R, gezet voor Limburg, Dalhem, Valkenburg en Rode, en om de situatie na het partagetraact van 1661 aan te geven, na die letter de letters N en B om aan te geven dat ze bij de Nederlandse Republiek behoren (N) of bij Zuid-Nederland oftewel Barabant (B)

WIE A ZEGT MOET OOK B ZEGGEN

De Duitse Orde in Aken en Bocholtz

door Hans Hermans.

Op dinsdag 10 oktober 2006 hield ons lid Jan Senden een lezing over de Duitse Orde. Wandelen we langs de historische hoeve “Samerich”, die door de heer Senden bewoond wordt, dan zien we bij de ingang een in hardsteen gebeitelde tekst:

Anno 1321 Sint Gillishof Samerich

Op 10 februari 1321 schonk ene Goswinus een in Aken gelegen kapel met bijbehorende hoeve en landerijen aan Gerardus van Loon, landcommandeur van de Balije Alden-Biesen van de Duitse Orde, onder voorwaarde dat er in Aken een Commanderie van de Duitse Orde gesticht moest worden. De heer Senden gaat van de veronderstelling uit, dat ook (zijn) Sint Gillishof, waarschijnlijk tot het genoemd onroerend goed behoorde.

We slaan een stuk historie over, want na de inval van het Franse revolutieleger, werden in 1796 en 1797 alle adellijke en kerkelijke goederen door de occupant geconfisqueerd. De Fransen waren er natuurlijk in geïnteresseerd, om alle goederen zo spoedig mogelijk voor goed geld van de hand te doen. Op 18 september 1804 kocht ene Jan Penners, een betovergrootvader van Jan Senden, de Sint Gillishof in Bocholtz.

Uit het voorafgaande is duidelijk dat de Duitse Orde een Commanderie in Aken wenste. Daarom kijken we nu even, wat toentertijd in Aken aan de hand was.

Zeven weker later, op 30 maart 1321,

verkochten de Heren Von Pont, de bij het Pontmitteltor (een stadspoort die nu niet meer bestaat) gelegen Sint Egidiuskapel met bijbehorende hoeve aan de Duitse Orde. Tot die tijd beschikte de Duitse Orde in Aken uitsluitend over een “*Absteigequartier*” (pleisterplaats) in de Kölnstrasse.

Bestond in die tijd het Akener Rijk? We weten het niet. In sommige boeken is er sprake van een Akener Rijk sinds 10 mei 1336. Maar van de heer Dietmar Kottmann uit Aken, ontving ik een belangrijk document, waarvan het origineel zich in het stadsarchief van Düsseldorf bevindt. In dit document van 25 maart 1322, is er sprake is van “*Dem Riche um Oeghen*”, het Rijk om Aken.

Omdat de data van de Hoeve Sint Gillis in Bocholtz (10.02.1321), van de Sint Egidiuskapel bij Pontmitteltor (30.03.1321) en van de kapel Sint Gilise in Pont-Aachen (25.03.1322) zo dicht bij elkaar liggen, hieronder de woordelijke tekst van het document uit 1322.

Älteste erhaltene Urkunde, in der vom “Aachener Reich” die Rede ist.

Yde van der Joncheit und ihre beide Söhne Symont und Michil übertragen vor den Schöffen des Gerichts zu Vaals und vielen anderen Leuten in die Hand des Richters einen Hof zu Vaals mit 3 Morgen Land, einen Weiher und etliche Morgen Wiesen [Bend] hinter dem Hof an die Deutschordenskommende zu Aldenbiesen;

... mit vurwerden dat al dat nemliche erve sal gehören ze einen eltere ummerme ze sint Gilise in Pont of in en ander kapelle, wo si der vurghesprochene orden ze machen wilt, in Oeghen of bussen Oeghen ende doch in dem riche um Oeghen vur hors vaders sele, horre moder, hors selfs ende horre anderen selen ...

Original: HStA D’dorf D.O.B. Aldenbiesen, Kommende Aachen 2

Datum: 25. März 1322

ACTIVITEITENPROGRAMMA

Vrijdag	6	april	20.00 uur	Wegkruisenwandeling in Bocholtz
Dinsdag	17	april	20.00 uur	ALGEMENE LEDENVERGADERING Programma na de pauze nog niet bekend
Dinsdag	15	mei	20.00 uur	Wegen uit de Romeinse, Karolingische en Middeleeuwse tijd. Lezing door dhr. Hary van Aken.
Zaterdag	16	juni		Excursie.
Dinsdag	11	sept.	20.00 uur	Imstenrade en Ottegroeven in relatie met de heren van Imstenrade Lezing door dhr. Jaak Nijssen
Dinsdag	9	okt.	20.00 uur	NAJAARS- ALGEMENE LEDENVERGADERING Programma na de pauze nog niet bekend
Dinsdag	13	nov.	20.00 uur	Heraldiek en Wapens Lezing door dhr. René Vroomen
Zondag	9	december		Kerstmarkt in Simpelveld